

Substraat aan de basis van goed en veilig product

Het versterken van de productkwaliteit van potgrond en substraat is één van de prioriteiten van de Vereniging Potgrond- en Substraatfabrikanten Nederland (VPN). Waar het begrip 'kwaliteit' breed kan worden geïnterpreteerd, hechten producenten vooral veel waarde aan de veiligheid van substraten. "Een substraat mag geen enkel risico vormen voor plant, mens en milieu." Tekst: Ellis Langen, Fotografie: Glenn Mostert

- IN HET KORT -

Substraat en potgrond vormen de basis van elk product binnen de groente- en sierteelt. Daarom is het belangrijk dat kwaliteit en veiligheid op ieder moment kan worden gegarandeerd. De Vereniging Potgrond- en Substraatfabrikanten Nederland (VPN) werkt nauw samen met stichting RHP om door middel van regelgeving, controle en certificering ieder risico voor de teler en dus ook de consument uit te sluiten.

Aan het woord is Ben van der Geest, bestuurslid bij de VPN en manager substraatbedrijven bij Horticoop. Bij Horticoop is hij verantwoordelijk voor de gemaakte substraten van Slingerland Potgrond in Bleiswijk en van Lentse Potgrond in Katwijk. Van der Geest geeft aan dat deze bedrijven, maar zeker ook de overige leden van de VPN continu bezig zijn om de kwaliteit van de producten te bewaken. "We willen een veilig substraat bieden; voor mens en omgeving, maar zeker ook voor de plant. Plant en substraat vormen samen voor een teler immers het begin van een belangrijk eindproduct, waarbij het substraat de basis vormt voor het goed en veilig kunnen telen van een product. Er mag dus nooit plant schade ontstaan door gebruik van een substraat." Om die reden moet de kwaliteit van de grondstoffen waaruit een substraat wordt samengesteld, dan ook altijd van het hoogste niveau zijn. Substraatbedrijven verwerken veelal natuurlijke materialen in een substraat. De kwaliteit of eigenschappen van deze natuurlijke grondstoffen kunnen onder invloed van de klimaat of natuur variëren. "Wij moeten er een fabrieksmatig product van maken dat een constante kwaliteit heeft. Een teler moet blind af kunnen gaan op de eigenschappen van het substraat. Hij wil planten een optimale start geven zodat het gewas uniform groeit en er minimale uitval is."

Ketencontrolesysteem

Om de kwaliteit van substraat te borgen, werken substraatbedrijven in Nederland al sinds jaar en dag volgens de eisen van de stichting RHP. RHP heeft een ketencontrolesysteem ontwikkeld waarmee de kwaliteit en veiligheid van grondstoffen voor substraten, als ook het eindproduct kan worden gemonitord. "RHP-certificering geldt voor grondstoffen,

halffabrikaten en eindproduct tot de aflevering bij de klant", zegt Van der Geest. "Je krijgt dus alleen een eindproduct gecertificeerd als de processen in de hele keten aantoonbaar op orde zijn. RHP is dus in feite een ketencontrolesysteem en geen eindcontrolesysteem. De kern van het keurmerk is dat elke schakel in de keten de RHP-eisen in het eigen kwaliteitssysteem implementeert. Het kwaliteitssysteem vormt de basis voor optimale beheersing van productieprocessen en het uiteindelijke product." RHP beheert, ontwikkelt en optimaliseert het RHP-keurmerk en werkt met een productcertificatieschema waarin normen en eisen zijn vastgelegd.

'Een teler moet blind af kunnen gaan op de eigenschappen van het substraat'

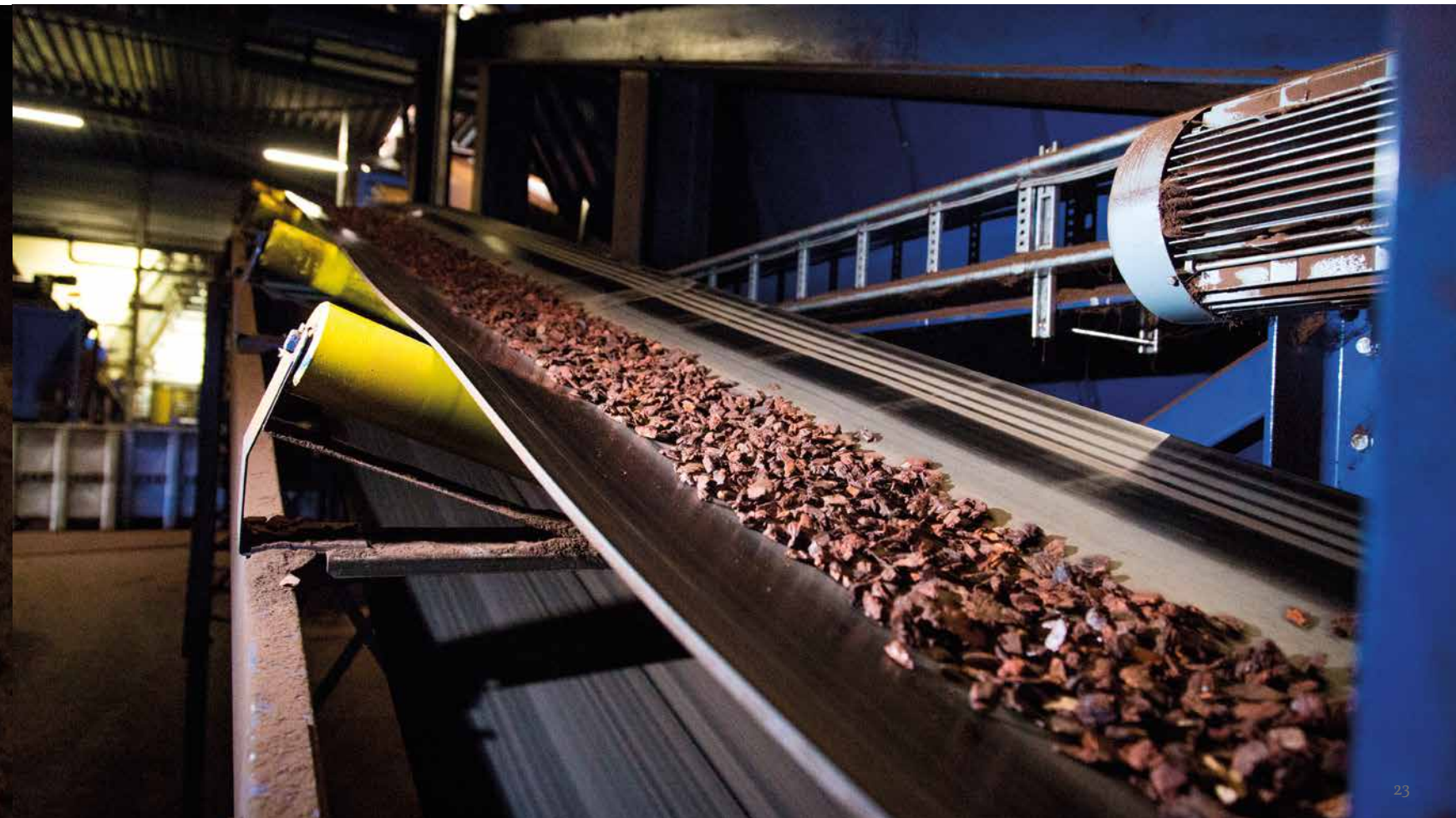
Het RHP-certificaat wordt toegekend aan grondstof- en substraatproducenten, na beoordeling door een onafhankelijke certificeerder. "Alle VPN-leden, en dat zijn 17 Nederlandse producenten van potgronden en substraat, zijn RHP-gecertificeerd. Als substraatsector hebben we namelijk afgesproken dat de leden gecertificeerd moeten zijn volgens een hoogwaardig certificeringsschema." Een VPN-lid kan dus voor een andere kwaliteitssysteem kiezen, maar de lat ligt hoog. Alle gecertificeerde substraten zijn uiteindelijk vrij van besmetting met zware metalen, radioactiviteit, plantpathogenen en onkruidzaden, conform de RHP-standaard. Verder moeten de chemische en fysische aspecten

gedefinieerd zijn, zodat een teler weet wat hij geleverd krijgt. Een substraat moet daarom aantoonbaar voldoen aan gespecificeerde kwaliteitseisen, waaronder luchtgehalte, voedings-elementen, pH, EC en wateropname. Van der Geest: "Voor een teler is het bijvoorbeeld superbelangrijk dat elk potje even droog of even nat staat en voorspelbaar reageert op een watergift."

Het RHP-schema is het resultaat van een jarenlange ontwikkeling en het keurmerk verbetert zich nog steeds. "Onze technische adviseurs bezoeken geregeld gecertificeerde locaties en bedrijven om risico's te signaleren en te adviseren op verbeteringen", vertelt Hein Boon, die sinds 2003 directeur is bij de stichting RHP. Naast dat RHP het ketencontrolesysteem beheert, betekent ze nog meer voor VPN-leden. Zo geeft ze cursussen en workshops aan medewerkers van gecertificeerde bedrijven. "En als kenniscentrum lossen we vraagstukken vanuit de sector op door onderzoek te doen." RHP streeft constant naar het verbeteren van de ontwikkeling van kennis van en inzicht in grondstoffen. "Veel aandacht gaat daarbij uit naar risicobeheersing en kwaliteitsverbetering", aldus de RHP-directeur.

Oorsprong van grondstoffen

Binnen RHP zijn 70 grondstofleveranciers van substraten en substraatproducenten aangesloten. Ongeveer 60 procent is grondstofleverancier en 40 procent produceert en levert een eindproduct. Van de 70 RHP-keurmerkhouders komt 60 procent uit Nederland, de rest zijn internationale bedrijven. Een essentieel aspect van het RHP-keurmerk is dat de oorsprong en eigenschappen van elke grondstof en elke toeslagstof bekend is en voldoet aan normen en eisen. Omdat substraten vaak bestaan

uit verschillende grondstoffen uit de natuur, ontstaan bij de winning hiervan soms al de eerste kwaliteitsrisico's. Ben van der Geest verduidelijkt dat: "Het ketencontrolesysteem van RHP begint in het vroegste stadium waar kwaliteitsrisico's kunnen ontstaan en het gaat door tot de aflevering van de klant om bijvoorbeeld besmetting van het eindproduct met ongewenste zaken te voorkomen." Zo begint het ketencontrolesysteem bij de winning van veen bijvoorbeeld in de Baltische staten, bij boomschors is dat veelal een zagerij in Portugal, bij kokos is dat India en Sri Lanka waar de bolster van de kokosnoot wordt verwerkt. Sommige producten moeten een behandeling ondergaan om het risico van een bepaalde besmetting uit te sluiten. Bij elk proces en stap in de keten heeft de betreffende

RHP-locatie dus de verantwoordelijkheid risico's te verminderen. "Zo staat bijvoorbeeld in de werkinstructie van het laden van een schip of vrachtauto met grondstoffen, dat

Het verbeteren van de substraatkwaliteit staat ook bij RHP continu op de agenda

de laadruimte aantoonbaar schoon moet zijn. En bij ons op de substraatbedrijven moeten we maatregelen nemen om besmetting met onkruiden te voorkomen", zegt Van der

Geest. "Nergens in de keten mogen herbiciden worden gebruikt om contaminatie van substraten uit te sluiten en eventuele groeiproblemen in een teelt te voorkomen."

Elke RHP-locatie heeft ook een monsternameplan. De certificeerder ziet er op toe dat dit wordt uitgevoerd. Van der Geest: "Wanneer uit de analyseresultaten van een monster blijkt dat het substraat niet voldoet aan de normen, dan onderneem je benodigde corrigerende maatregelen. Dat kan in uiterste gevallen leiden tot afkeur en een terughaalactie. Vaker komt voor dat het bedrijf onderzoekt hoe dit is gekomen en zorgt ervoor dat dit niet nog eens gebeurt door preventieve maatregelen in het productieproces." Hier raak je volgens Van der Geest de kern van

het kwaliteitssysteem. "Als bedrijf kom je zo op een steeds hoger niveau terecht."

Wateropname en oppotten

Het verbeteren van de kwaliteit van substraat staat ook bij RHP continu op de agenda. De kwaliteitsnormen blijven zich volgens Boon ontwikkelen. Door bijvoorbeeld ontwikkelingen in de markt, de veranderende vraag van telers en meer inzicht door onderzoeken, kunnen normen worden aangepast of kunnen er nieuwe normen bij komen. Als voorbeeld noemt Boon de invoering van de norm voor wateropnamekarakteristiek (WOK), dus hoe snel een product vanuit droge toestand water opneemt. Van der Geest noemt de invoering van de oppotreferentie zo'n drie jaar geleden voor RHP-pot-

grond. Verschillen in uniformiteit van een gewas met potplanten kunnen bijvoorbeeld veroorzaakt worden door de manier van oppotten. Van der Geest: "Want de instelling van de oppotmachine of van de medewerker die de potjes vult en deze aandrukt, dat kan heel verschillend zijn. Je levert als leverancier potgrond met een bepaald percentage lucht om zo de wortels optimaal te laten groeien. Maar als die lucht er vervolgens wordt uitgedrukt, dan wordt het een kleffe boel in dat potje en groeit de plant minder." RHP heeft onderzoek gedaan naar oppotten. De RHP-oppotreferentie geeft de standaardverdichting van de potgrond aan. Van der Geest: "Als leverancier kunnen we nu de telers een bepaald advies meegeven bij het oppotten. We zeggen daarmee niet

'een plantje los of vast oppotten is goed of slecht', maar een teler moet wel weten wat de consequenties hiervan kunnen zijn in de teelt. Ik vind dat we als substraatleverancier meer de verantwoording moeten nemen om mee te kijken hoe telers substraat gebruiken. We kunnen (en moeten) intensief communiceren over eigenschappen en het belang van substraat als basis voor een teelt." ■